

Streszczenie

Wpływ konstrukcji parkietażu na odkształcenia podobrazia i stan zachowania warstwy malarskiej.

Od momentu, w którym artyści zaczęli wykorzystywać drewno jako podłoże malarskie pojawił się problem ze stabilnością podobrazia, który nasilił się po rozpowszechnieniu systemów centralnego ogrzewania. Parkietaż – drewniana konstrukcja przymocowana do odwrocia obrazu, zapobiegająca ruchom desek podłoża, powstał jako wynik kilkusetletniej praktyki stolarzy i artystów, wydając się odpowiednią metodą w stabilizacji podłoża malarskiego. Obecnie jednak zauważa się negatywny wpływ hamowania pracy podłoża obrazu przez parkiet, skutkujący pękaniem i odkształceniami drewnianych tablic oraz uszkodzeniami warstwy malarskiej. Niezmiernie ważne dla zaplanowania skutecznych konserwacji jest określenie tego wpływu.

W ramach trzyetapowej pracy, w I etapie potwierdzono istotność problemu konserwacji obrazów z parkietażem w wybranych placówkach muzealnych w Polsce. Do analiz konstrukcji podobrazia oraz stanu zachowania wybrano łącznie, z Muzeum Narodowego w Warszawie oraz Zamku Królewskiego w Warszawie, grupę 53 obiektów. Warunki mikroklimatyczne panujące w miejscu przechowywania obrazów, znacząco odbiegały od zalecanych, wykazując wysokie wahania wilgotności względnej powietrza w cyklu rocznym. W pierwszym wariantcie II etapu badań pomiaru odkształceń skanerem optycznym dokonano na 14 zróżnicowanych obiektach reprezentatywnych dla całej grupy 53, zaś w drugim wariantcie 10 możliwie jednorodnych obrazów z tablicami dębowymi i parkietażem płaskim z drewna iglastego. W III etapie badań w celu porównawczym wykonano 6 modelowych podobrazia z parkietażem, analogicznych technologicznie oraz wymiarowo do wariantu drugiego obiektów zabytkowych oraz 2 modelowe podobrazia bez konstrukcji stabilizującej. Zbadano ich stan przed i po procesie postarzania mikroklimatycznego oddającego warunki przechowywania obiektów zabytkowych.

Stwierdzono, że na stan zachowania (odkształcenia i uszkodzenia warstw malarskich) nie wpływają: rodzaj parkietażu, jego sprawność a także gatunek drewna z jakiego zostało wykonane podobrazie i konstrukcja. Istotny wpływ na odkształcenia powierzchni obrazów z parkietażami ma sposób ich przechowywania, czyli warunki mikroklimatyczne i sam fakt obecności parkietażu. Cienkie drewno podobrazia reaguje gwałtowniej w miejscach nie osłoniętych listwami parkietażu i ulega deformacji. Na wielkość odkształceń decydujący wpływ ma wielkość obrazu – im większe wymiary, tym większa skłonność do pęcznienia się drewna podobrazia. Badania współczesnych modeli podobrazia potwierdziły wyniki uzyskane w obiektach zabytkowych. Parkietaż zaraz po jego założeniu daje efekt zmniejszenia deformacji całej płaszczyzny obrazu, jednak z czasem powoduje powstawanie specyficznych odkształceń lokalnych, pęknięć podobrazia oraz uszkodzenia warstwy malarskiej. Współczynnik odkształcenia tablic w poprzek włókien drewna był 1,4 razy większy od współczynnika odkształcenia w kierunku wzdłuż włókien zarówno w obiektach z parkietażem, jak i bez niego, z tym, że tablice bez parkietażu odkształciły się ponad 2 razy bardziej. Wyniki te wyjaśniły wielką popularność parkietażu. Po założeniu parkietaż dawał pozytywne rezultaty – tablice powracały do swojego pierwotnego kształtu, jednak z biegiem czasu ulegały postępującej destrukcji.

Słowa kluczowe: drewno zabytkowe, malarstwo tablicowe, parkietaż, podobrazie drewniane

Summary

The influence of cradle on the deformation of panel painting and condition of paint layer

When artists started using wood as a support for their paintings a problem with the firmness of a panel support occurred. The problem grew bigger when the central heating became more common. The cradle – a wooden construction attached to the back side of the panel to prevent planks of a panel support from moving was a result of centuries of work done by artists and carpenters and seemed to be a good method of stabilizing a support of the painting. However, nowadays it's visible that the lack of movement of planks within the support of the painting has a negative influence on the work of art causing cracks and deformation of wooden panels and damages to the paint layer. For the preservation to be effective it is crucial to estimate this influence.

Within three stages of work in the first stage the importance of a problem concerning preserving paintings with the cradle in chosen museums in Poland was stated. A group of 53 works of art from the National Museum and Royal Castle in Warsaw was chosen for the analysis concerning construction of wooden supports and a general state of the paintings. The conditions in storage rooms were far from ideal, the RH fluctuation was too high in the period of twelve months. In the first variant of the II stage of the research concerning measurement of deformation by means of optical scanner 14 different objects representative for the group of 53 chosen paintings were used. In the second variant 10 similar paintings with oak panels and a flat cradle made of conifer were chosen. In the III stage of the research 6 model panel supports with cradles and 2 model panel supports without stabilizing constructions were made. 6 panel supports with cradles were analogical to the second variant of antique objects in terms of size and technique. Their state was checked before and after the process of microclimatic oldening which created the same conditions as those existing in storage rooms where the antique objects were kept.

The type of a cradle, its efficiency and a type of wood which was used to create a panel support and the whole construction do not influence a general state of paintings (deformations of panels and damages to paint layers). What causes deformation of surfaces of paintings with cradles is the way they are stored: microclimatic conditions and the cradle itself. A thin wood of a panel support is being deformed in places not covered with planks of the cradle. The size of the painting has a big influence on the size of deformation – the bigger the painting is the easier the wood of the panel is deformed. Research done by means of new models of panel supports gave the same results as research done by means of antique objects. When put on, the cradle gives instantly the effect of reducing deformation of the whole surface of painting but with time it causes local deformations, cracks in panel support and a damage to paint layer. The deformation factor of panels across the fibres of the wood was 1,4 times bigger than the factor of deformation which occurred along the fibres among the objects with the cradle as well as without it, but the panels with cradle attached were two times more deformed. Those results explain the big popularity of cradles. After attaching, the cradle used to give positive results – the panels acquired their original shape, but with time they underwent the process of destruction.

Key words: antique wood, panel painting, cradle, wooden panel support.